

Reijo Knuutinen

professori

Turun yliopiston kauppakorkeakoulu

Valtiovarainministeriölle

Johdanto

Valtiovarainministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi osuuskunnan ylijäämänjaon verotusta koskevien säännösten muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tuloverolakia, elinkeinotulon verottamisesta annettua lakia, maatilatalouden tuloverolakia ja rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta annettua lakia.

Koska valtiovarainministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi osuuskunnan ylijäämänjaon verotusta koskevien säännösten muuttamisesta, totean tämän johdosta seuraavaa:

Osinkoihin rinnastettava ylijäämänjako

Esityksessä ehdotetaan muutoksia osuuspääoman koron ja muun osuuskunnan jakaman ylijäämän verotusta koskeviin säännöksiin. Näillä muutoksilla pyritään vastaamaan lähinnä verotuksen neutraalisuutta koskeviin vaatimuksiin. Koko asiakokonaisuuden arvioinnin kannalta onkin olennaista, tarkastellaanko ehdotettuja muutoksia itsenäisesti suhteessa taloudellisiin ja veropoliittisiin periaatteisiin sekä vero-oikeuden yleiseen systematiikkaan, vai tarkastellaanko esitystä yritysmuotoneutraalisuuden näkökulmasta, eli lähinnä suhteessa osakeyhtiöön.

Esityksestä saa vaikutelman, että valmistelutyössä on pyritty jossakin määrin huomioimaan molempia edellä olevia näkökulmia, mutta selvästi enemmän painoa saa kuitenkin neutraalisuus ja muu vertailtavuus osakeyhtiömuodossa harjoitettavan toiminnan verottamiseen nähden.

Koska osinkojen verotusta koskevat linjaukset on tehty ja asia tältä osin on lukittu, niin esitystä lieneekin syytä tarkastella ensisijaisesti neutraalisuusvaatimuksen valossa. Sen sijaan tässä yhteydessä ei ole tarpeen ottaa kantaa siihen, kuinka rationaalinen ja johdonmukainen osakeyhtiöiden osinkoja koskeva veromallimme on.

Osinkojen verotuksessa uusia linjauksia on nimittäin jo tehty ja toteutettu. Pääministeri Kataisen hallitusohjelman mukaisesti yhteisöjen verotusta on kevennetty ja painopistettä siirretty yhteisöjen verotuksesta osakkaiden verotukseen alentamalla yhteisöverokantaa. Samanaikaisesti verotuksen painopistettä siirrettiin osakeyhtiöstä ulos jaetun voiton verotukseen. Muutoksen jälkeen luonnollisen henkilön saama osinko ei missään tilanteessa – enää edes muodollis-juridisesti – ole

kokonaan verovapaata tuloa. (Taloudellisesti tarkastellen tulo ei aiemminkaan ole ollut sinänsä verovapaata, koska veromalli piti sisällään kuitenkin yhdenkertaisen verotuksen yhtiön tasolla.)

Nyt tarkasteltavalla esityksellä haetaan sijoitusmuotoneutraalisuutta, erityisesti niissä tilanteissa, joissa kyseessä olisi ns. pörssiosuuskunta. Kuten esityksessä perustellaan, aiemmin jo toteutetun osuuskuntalain uudistuksen tavoitteena on ollut saattaa osuuskuntien yhteisölainsäädäntöön perustuvat toimintaedellytykset nykyaikaisen yritystoiminnan vaatimusten mukaisiksi. Toisaalta perinteisen osuustoimintamallin tarkoituksena ei ole ollut niinkään voiton tuottaminen, vaan jäsenten harjoittaman elinkeinotoiminnan tai maatalouden tukeminen edullisella hinnoittelulla. Tavoitteena on ollut säilyttää osuuskunnan ylijäämänjaon verotuksessa sellaiset elementit, jotka liittyvät osuustoiminnan perinteisiin peruslähtökohtiin. Näiden erilaisten lähtötilanteiden ja tavoitteiden yhteensovittaminen tekee verolainsäädännön valmistelusta haastavamman, eikä kaavamaisuudelta, arbitraarisuudelta ja sääntelyn monimutkaisuudelta voida juurikaan välttää.

Jos ja kun ehdotetuilla muutoksilla haetaan neutraalisuutta ja yleisemmin vertailtavuutta osakeyhtiömuotoon nähden, niin huomio kiinnittyy erityisesti sellaisiin seikkoihin, joissa suhteissa osakeyhtiötä ja osuuskuntaa kohdeltaisiin jatkossa verotuksellisesti eri tavalla. Näiden erojen taustalla ovat monet hyvät ja perustellut syyt, jotka liittyvät ennen kaikkea osuuskuntamuodossa käytännössä yleisesti harjoitettavan toimintaan ja osuuskuntaideologiaan, ei ehkä niinkään yhteisön juridiseen muotoon sinänsä. Joiltain kohdin perustelut voisivat olla ehkä vieläkin avoimemmat.

Varsinkin silloin jos kyseessä on julkisesti noteerattu eli ns. pörssiosuuskunta, niin verotuksellista eroa ei edellä todetuista tai muistakaan syistä ole kuitenkaan varmaan perusteltua tehdä.

Elantomenoihin liittyvä etu

Esityksessä myös ehdotetaan, että luonnollisen henkilön osuuskunnasta saama elantomenoihin liittyvä etu säädetään tietyin edellytyksin verovapaaksi. Osuuskunnan verotuksessa hinnanoikaisu olisi elinkeinotoiminnan vähennyskelpoinen meno. Jäsenen verotuksessa hinnanoikaisu olisi veronalainen, jos se liittyy jäsenen tulonhankkimistoimintaan. Elantomenoihin liittyvä hinnanoikaisu sen sijaan ei ole veronalainen. Nämä linjaukset vaikuttavat luontevilta ja perusteluilta.

Verotuksellisesti näkökulmasta ns. elantomenojen ehdotuksen mukainen kohtelu on perusteltua, koska kysymys on tällaisessa tapauksessa lähinnä alennuksista. (On toinen asia, ovatko viime kädessä erilaiset bonuskortti- ym. järjestelyt järkeviä, ja jos ovat, niin kenen kannalta.)

Elantomeno käsitteenä herättää kuitenkin hieman kysymyksiä. Esityksen perusteluissa todetaan, että elantomenoina pidetään muun muassa kodin hoidosta aiheutuneita menoja. Voimassa olevassa lainsäädännöstäkin löytyy viittaus elantomenoihin: sellaisina pidetään TVL 31 §:n mukaan muun muassa asunnon vuokraa sekä lasten ja kodin hoidosta aiheutuneita menoja.

Lienee tarkoitettu, että elantomenot käsitteenä on syytä tässä tapauksessa ymmärtää ja tulkita laajasti, tarkoittaen kutakuinkin kaiken laista kulutusta. Kysymyksen on käytännössä hyödykkeiden bruttohintoista saatavista välillisistä alennuksista. Olisiko näin ollen parempi puhua luonnollisten henkilöiden ja kotitalouksien kulutuksesta (tai kulutukseen liittyvistä menoista) kuin elantomenoista?

Yhteenveto

Kuten esityksessä todetaan ja monin esimerkein kuvataan, on osuuskuntatoiminta Suomessa hyvin monimuotoista. Osuuskuntamuotoa käytetään taloudellisesti varsin pienimuotoisessa toiminnassa jäsenten yhteisten taloudellisten intressien tarpeisiin, mutta toisaalta osuustoiminnan puitteissa voidaan harjoittaa laajaa yritystoimintaa. Osuuskuntamuoto näyttää olevan myös kehittyvä yhteisömuoto, mikä onkin otettu huomioon myös yhteisölainsäädäntöä uudistettaessa.

Esityksen hallitsevana teemana on yritysmuotoneutraalisuus, mutta toisaalta sitä joudutaan toteuttamaan hyvin monimuotoisessa lähtötilanteessa. Esityksessä on pyritty huomioimaan se, että käytännössä on olemassa hyvin erilaisia osuuskuntia monin erilaisin tavoittein. Ehdotettuja säännöksiä on pyritty sovittamaan tähän reaalityodellisuuteen ja erilaisiin reunaehtoihin – muun muassa Euroopan unionin valtiontukea koskevaan normistoon –, mikä tuo normistoon kaavamaisuutta ja eräänlaista arbitraarisuutta. Tätä ei voitane kuitenkaan välttää. Selvät ja kaavamaiset raja-arvot lienevät kuitenkin parempi vaihtoehto kuin epätarkat ja tulkinnanvaraiset luonnehdinnat.

Reijo Knuutinen

professori

Turun yliopiston kauppakorkeakoulu

reijo.knuutinen@utu.fi

050 61739